

O‘zbek sinflarda jahon bolalar adabiyoti namunalarini o‘qitishda innovatsion texnologiyalardan foydalanish

Zaripova Maftuna Bahrom qizi
JDPU Boshlang‘ich ta’lim nazariyasi va metodikasi kafedrasida katta o‘qituvchisi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada boshlang‘ich sinf o‘quvchilariga jahon bolalar adabiyoti namunalarini o‘qitishda zamonaviy raqamli texnologiyalardan foydalanishning metodik asoslari yoritilgan. Maqolada elektron ta’lim resurslari, interfaol metodlar hamda multimedia ilovalarining o‘quvchi nutqini boyitish va dunyoqarashini kengaytirishdagi o‘rni tahlil qilinadi. Shuningdek, xalqaro tajribalarga tayangan holda xorijiy asarlarni tahlil qilishda o‘quvchilarning tanqidiy fikrlashini rivojlantirish bo‘yicha amaliy tavsiyalar berilgan.

Kalit so‘zlar: jahon adabiyoti, raqamli ta’lim, boshlang‘ich sinf, nutq o‘stirish, interfaol metodlar, multimedia, o‘qish savodxonligi.

АННОТАЦИЯ

В данной статье освещены методические основы использования современных цифровых технологий при обучении узбекских учащихся начальных классов образцам мировой детской литературы. В исследовании анализируется роль электронных образовательных ресурсов, интерактивных методов и мультимедийных приложений в обогащении речи и расширении мировоззрения учащихся. Также на основе международного опыта даны практические рекомендации по развитию критического мышления учащихся в процессе анализа зарубежных произведений.

Ключевые слова: мировая литература, цифровые технологии, начальные классы, развитие речи, интерактивные методы, электронные ресурсы, читательская грамотность.

ANNOTATION

This article highlights the methodological foundations of using modern digital technologies in teaching world children's literature to primary school students in Uzbek

classrooms. The study analyzes the role of electronic educational resources, interactive methods, and multimedia applications in enriching students' speech and expanding their worldview. Furthermore, based on international experience, practical recommendations are provided for developing students' critical thinking skills during the analysis of foreign literary works.

Keywords: world literature, digital technologies, primary school, speech development, interactive methods, educational resources, reading literacy.

Insoniyat taraqqiyotining hozirgi bosqichida ta'lim tizimini raqamlashtirish va o'quv jarayoniga zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylandi. Xususan, boshlang'ich sinf o'quvchilarining ma'naviy olamini shakllantirishda jahon bolalar adabiyoti namunalarning o'rni beqiyosdir. O'zbek sinflarida jahon adabiyotini o'qitish nafaqat o'quvchilarning adabiy bilimlarini oshiradi, balki ularda umuminsoniy qadriyatlar, boshqa xalqlar madaniyati va turmush tarziga nisbatan hurmat hissini ham uyg'otadi. Biroq, an'anaviy o'qitish usullari bugungi kunning axborotga chanqoq avlodi uchun yetarli bo'lmayotgani sababli, dars jarayoniga raqamli ta'lim texnologiyalarini va innovatsion yondashuvlarni olib kirish dolzarb masalaga aylandi.

Jahon bolalar adabiyoti — bu Andersenning sehrli ertaklari, aka-uka Grimmlarning sarguzashtlari, Janni Rodarining quvnoq hikoyalari va Mark Tvenning hayotiy asarlari demakdir. Ushbu asarlarni o'zbek sinflarida o'qitishda raqamli resurslardan foydalanish o'quvchining darsga bo'lgan qiziqishini bir necha barobar oshiradi. Masalan, asar syujetini shunchaki o'qib berish o'rniga, uning elektron talqinini, interfaol animatsiyalarini yoki audio-vizual formatlarini namoyish etish bolaning vizual xotirasini kuchaytiradi va nutqiy faoliyatini faollashtiradi. Pedagog olim R.Safarova ta'kidlaganidek, "Boshlang'ich sinf o'quvchisi asosan obrazli fikrlaydi, shuning uchun darsda qo'llaniladigan har bir vizual vosita uning so'z boyligini boyitishga xizmat qiladi".

Innovatsion texnologiyalar, jumladan, elektron darsliklar, interfaol o'yinli topshiriqlar va multimedia ilovalari o'quvchiga jahon adabiyoti qahramonlari bilan virtual muloqot qilish imkonini beradi. Bu jarayonda o'quvchi nafaqat passiv tinglovchi, balki faol ishtirokchi sifatida namoyon bo'ladi. Masalan, asar qahramonining portretini raqamli vositalar yordamida yaratish yoki asar yakunini

o'zgartirib hikoya qilish kabi topshiriqlar o'quvchining ijodiy nutqini (creative speech) shakllantiradi. K.D.Ushinskiy o'z vaqtida o'qitishning ko'rgazmalilik tamoyiliga urg'u bergan bo'lsa, bugungi kunda raqamli ko'rgazmalilik bu tamoyilning eng yuqori cho'qqisidir. Raqamli ta'lim muhitida jahon adabiyoti durdonalarini o'rganish o'quvchilarning til sezgisini rivojlantiradi va ularni global axborot maydonida mustaqil fikrlay oladigan shaxs sifatida tarbiyalaydi. Zero, adabiyot darslari — bu so'z san'ati darslaridir, raqamli texnologiyalar esa bu san'atni o'quvchi qalbiga yetkazib beruvchi eng zamonaviy ko'prik vazifasini o'taydi.

O'zbek sinflarida jahon bolalar adabiyoti namunalarini o'qitishda raqamli texnologiyalardan foydalanish darsning an'anaviy qoliplardan chiqishiga va o'quvchi nutqining tabiiy rivojlanishiga xizmat qiladi. Mazkur jarayonda qo'llaniladigan eng samarali usullardan biri "Raqamli kadrlar tahlili"(Frame-by-frame Analysis) metodidir. Ushbu metod doirasida jahon adabiyoti durdonalari, masalan, aka-uka Grimmlarning "Bremen sozandalari" asari asosida yaratilgan raqamli tasvirlar yoki qisqa animatsion lavhalar ovozsiz holatda namoyish etiladi. O'quvchilar ekrandagi har bir kadri ko'rib, qahramonlarning harakati, his-tuyg'ulari va atrof-muhitni o'zbek tilida ta'riflab berishlari lozim. Bu usul o'quvchini matndagi detallarga e'tibor berishga majbur qiladi va uning tasviriy nutqini (descriptive speech) boyitadi. Tadqiqotchi olim B.To'xliyev ta'kidlaganidek: "Badiiy asarni vizual idrok etish bolada so'zga nisbatan qiziqish uyg'otadi va o'z fikrini mustaqil bayon etishga zamin yaratadi".

Yana bir innovatsion metod — bu "Audio-kompozitsion loyihalash" usulidir. Bunda o'quvchilarga Mark Tven yoki Hans Kristian Andersen asarlaridan parchalar audio kitob shaklida tinglatiladi, so'ngra raqamli platformalar (masalan, ovoz yozish ilovalari) yordamida o'quvchilar o'sha parchaning davomini o'zlaricha to'qib, ovoqli xabar sifatida yozib oladilar. Bu metod o'quvchining tinglab tushunish va og'zaki nutqini sinxron tarzda rivojlantiradi. O'zbek sinflarida xorijiy qahramonlarning nutqini milliy ohangga moslab qayta so'zlab berish o'quvchida tarjimonlik mahoratining ilk elementlarini ham shakllantiradi. Pedagog olim H.G'ulomov yozganidek: "Nutq o'stirishda faqat matnni o'qish yetarli emas, balki o'quvchini o'sha matnni qayta yaratishga undash lozim".

Darslarda "Interfaol mental xaritalar" (Mind Mapping) texnologiyasini qo'llash ham jahon adabiyotini o'zlashtirishda yuqori natija beradi. "Xunuk o'rdakcha" yoki

“Chipollino” asarlarini tahlil qilishda o‘quvchilar planshet yordamida qahramonlarning o‘zaro munosabatlari, fe‘l-atvori va voqealar rivojini chizmalarda ifodalaydilar. Raqamli xarita markazida asosiy qahramon turadi va undan tarqalgan “shoxchalar” qahramonning xususiyatlarini (masalan: mehnatsevar, dovyurak, adolatli) ifodalaydi. Bu usul o‘quvchini mantiqiy fikrlashga va o‘z fikrini tizimli bayon qilishga o‘rgatadi. Jahon bolalar adabiyotini o‘qitishda “Raqamli kadrlar tahlili”, “Audio-kompozitsion loyihalash” va “Interfaol mental xaritalar” kabi metodlardan foydalanish dars sifatini yangi bosqichga ko‘taradi. Bu texnologiyalar o‘quvchining nafaqat o‘qish savodxonligini oshiradi, balki ularni axborot texnologiyalari asrida ijodiy fikrlaydigan, nutqi boy va dunyoqarashi keng shaxs qilib tarbiyalashda muhim ahamiyat kasb etadi. Raqamli vositalar orqali jahon adabiyoti bilan tanishgan o‘quvchi asar mazmunini chuqur his qiladi va o‘zbek tilining boy imkoniyatlaridan foydalangan holda o‘z munosabatini erkin ifodalashga o‘rganadi.

Xulosa

O‘zbek sinflarida jahon bolalar adabiyoti namunalarini o‘qitishda raqamli ta’lim texnologiyalaridan foydalanish bugungi kun ta’lim tizimining eng istiqbolli yo‘nalishlaridan biri ekanligi ushbu tadqiqot jarayonida o‘z isbotini topdi. Jahon adabiyoti durdonalarini raqamli resurslar orqali o‘rganish o‘quvchilarda nafaqat badiiy didni shakllantiradi, balki ularning lisoniy kompetensiyalarini yangi bosqichga ko‘taradi. Maqolada tahlil qilingan “Raqamli kadrlar tahlili”, “Audio-kompozitsion loyihalash” va “Interfaol mental xaritalar” kabi metodlar boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining darsga bo‘lgan motivatsiyasini oshirish bilan birga, ularning og‘zaki va yozma nutqidagi izchillikni ta’minlaydi. An’anaviy darslardan farqli o‘laroq, raqamli muhitda amalga oshirilgan badiiy tahlil bolaning tasavvur dunyosini kengaytirib, xorijiy asarlar mazmunini milliy qadriyatlar kontekstida chuqurroq anglashga yordam beradi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, raqamli texnologiyalarning o‘rinli qo‘llanilishi o‘quvchilarning so‘z boyligini 30-35 foizga oshirish imkonini beradi. Bunda ayniqsa audio-vizual vositalar orqali taqdim etilgan jahon adabiyoti qahramonlarining nutqi o‘quvchilar uchun jonli muloqot namunasi bo‘lib xizmat qiladi. Bu esa o‘quvchilarning tanqidiy fikrlashini o‘stirish barobarida, ularni axborot bilan ishlash madaniyatiga ham o‘rgatadi. Raqamli platformalarda yaratilgan ijodiy ishlar (ovozli xabarlar yoki elektron xaritalar) o‘quvchining o‘z

kuchiga bo‘lgan ishonchini mustahkamlaydi va muloqotdagi to‘siqlarni bartaraf etishga yordam beradi.

Xulosa o‘rnida aytish mumkinki, o‘zbek maktablarida jahon adabiyotini o‘qitishda raqamli innovatsiyalardan foydalanish — davr talabidir. Ushbu yondashuv o‘quvchilarni global dunyoqarashga ega, o‘zga xalqlar madaniyatini hurmat qiladigan va eng asosiysi, o‘z ona tilida erkin va ravon nutq so‘zlay oladigan barkamol shaxs sifatida shakllantirishda poydevor bo‘ladi. Kelgusida darsliklar va metodik qo‘llanmalarga ko‘proq raqamli topshiriqlar va interfaol havolalarning kiritilishi ta’lim sifatini oshirishda hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Zero, raqamli texnologiyalar bilan boyitilgan adabiyot darsi — bu o‘quvchini hayotga, muloqotga va ma’naviy kamolotga tayyorlaydigan samarali jarayondir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

- 1.O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasini tasdiqlash to‘g‘risidagi Farmoni.
- 2.Safarova R. Boshlang‘ich ta’limda innovatsion texnologiyalardan foydalanishning didaktik asoslari. – Toshkent: “Fan”, 2018. – 54-b.
- 3.Yo‘ldoshev Q. Zamonaviy dars va o‘qituvchi mahorati. – Toshkent: “Yangi asr avlodi”, 2016.
- 4.To‘xliyev B. Adabiyot o‘qitish metodikasi. – Toshkent: “Yangi asr avlodi”, 2010. – 142-b.
- 5.Zunnunov A. Adabiyot o‘qitish metodlari tarixi. – Toshkent: “Sharq”, 2022.
- 6.Yusupov M. Raqamli ta’lim texnologiyalari va ularning pedagogik samaradorligi. – Toshkent: “Fan”, 2022.

